

Кулик М. М.,
*докторка філософії у галузі «Право»,
завідувачка сектору наукової
бібліографії та наукометрії
інформаційно-бібліографічного відділу
Наукової бібліотеки Національного
юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

ВІЙСЬКОВІ ОБЛІГАЦІЇ УКРАЇНИ ЯК ЕЛЕКТРОННІ ЦІННІ ПАПЕРИ ТА ЇХ ПРАВОВИЙ РЕЖИМ СЕРЕД НОВІТНІХ ОБ'ЄКТІВ У ТЕОРІЇ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ: ФІНАНСОВИЙ КАПІТАЛ ЧИ ЦИФРОВИЙ АКТИВ?

Повномасштабне військове вторгнення РФ на територію України стало викликом для усіх сфер діяльності нашої країни, зокрема й для національної економіки. З метою підтримки внутрішньої стабільності економічних чинників Національний банк України використав передбачені чинним законодавством [1] фінансові інструменти, а саме облігації (ст 8, 11, 16).

Військові облігації – це облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) – державні цінні папери, емітовані Міністерством фінансів України. Вони є військовими через те, що вони розміщені під час війни. Кошти облігацій спрямовуються на забезпечення потреб Збройних Сил України та інших фінансових потреб держави у воєнний час [2].

Відповідно до Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [1] облігації випускаються виключно в електронній формі (ст. 11) і державні облігації внутрішньої державної позики України теж емітуються виключно в електронній формі (абз. 2 ч. 11 ст. 16), тобто є електронними цінними паперами, що розміщуються виключно на внутрішніх ринках капіталу і підтверджують зобов'язання України щодо відшкодування пред'явникам цих облігацій їхньої номінальної вартості з виплатою доходу відповідно до умов розміщення облігацій. Номінальна вартість облігацій внутрішньої державної позики України може бути визначена в іноземній валюті (ч. 3 ст. 16). Емітентом військових електронних облігацій є держава через уповноважену установу, якою є

Національний банк України (ч. 8 ст. 16).

Володільцями зазначених фінансових інструментів можуть бути як юридичні (резидентів та нерезидентів), так і фізичні особи (резиденти). Зручна електронна форма випуску з часом спростила придбання військових облігацій для фізичних осіб як перших власників через цифровий застосунок «ДІЯ», завдяки новітнім технологіям та застосуванню норм щодо забезпечення укладення угоди між Україною та Європейським Союзом про взаємне визнання кваліфікованих електронних довірчих послуг та імплементації законодавства Європейського Союзу у сфері електронної ідентифікації [3], який частково набрав чинність з 01.01.2023 р.

Імплементація норм Європейського Союзу (надалі - ЄС) у законодавство України на ринку капіталу і ринку фінансових послуг призводить до трансформації та змін у теорію цивільного права України. Так тривають дискусії серед вітчизняних цивілістів стосовно визначення понять деяких сучасних об'єктів цивільного права України та їх правового режиму. До новітніх понять, зокрема відноситься і поняття системи blockchain як реєстру криптоцінних паперів, що передбачає Законом Німеччини (eWpG, 2021) [4] обіг електронних цінних паперів та функціонування фондового ринку за blockchain-технологіями.

Закордонні науковці Reade Ryan та Maume Donohue у своїй публікації «Securities on Blockchain» [5] зазначали, що технології та інновації мають звичку змінювати фінансову індустрію швидше, ніж законодавча та нормативна база може суттєво адаптуватися. У ст. викладається та аналізується, як стаття 8 Єдиного комерційного кодексу («УСС») [6] охоплює блокчейн цінні папери як «несертифікований цінні папери» (бездокументарні цінні папери). На думку авторів «блокчейн, технологія, що лежить в основі біткойнів, є справді революційною технологією, яка може докорінно змінити спосіб функціонування наших фінансових систем». Ще у 2017 році зазначені автори підкреслювали, що незважаючи на занепокоєння щодо потенційного впливу блокчейну на наші фінансові системи, існуюче комерційне законодавство достатньо добре допускає використання блокчейн для випуску та торгівлі цінними паперами. Статтю 8 Єдиного комерційного кодексу («УСС»), яка стосується зберігання, передачі та застави цінних паперів, не потрібно вносити зміни для включення цінних паперів, випущених на блокчейні. Насправді цінні папери на блокчейні втілюють у життя різні аспекти ст. 8 УСС, які ніколи не використовувалися по-справжньому».

Під впливом розвитку сучасних технологій доктрина цивільного права України перебуває в процесі трансформацій, бо з'являються нові поняття такі, як «цифрове право» [10], «цифрові об'єкти» [7, 11], «цифрові речі» [8], «цифровий актив» [12] тощо.

У відповідь на трансформаційні зміни у теорії цивільного права продовжуючи процес рекодифікації чинного Цивільного кодексу України Верховна Рада України здійснює діяльність, що має на меті врегулювати

визначення новітніх понять у правовому полі України та імплементувати законодавству ЄС, бо Україна впевнено рухається до членства у спільноті країн ЄС [13, 14].

У проєкті закону № 6447 «Про внесення змін та доповнень до Цивільного кодексу України, спрямованих на розширення кола об'єктів цивільних прав», прийнятому за основу 12.01.2023 р., пропонується нова редакція статей 177 та 179 Цивільного кодексу України. Нова редакція ст. 177 ЦК передбачає виокремити цифрові речі, до яких віднести й цінні папери. Нова редакція ст. 179 ЦК передбачає визначення *поняття цифрової речі*, якою є предмет цифрового середовища, який перебуває в обороті лише у цифровій формі, та щодо якого можуть виникати цивільні права та обов'язки. *Цифровими речами* є віртуальний актив, цифровий контент, онлайн-обліковий запис, гроші та цінні папери, що існують виключно у цифровій формі.

Впровадження електронної ідентифікації фізичних осіб через застосунок «ДІЯ» спрощує доступ фізичних осіб до ринку капіталу, зокрема й до інструментів фондового ринку, якими є електронних цінних паперів, поки що це тільки один їх різновидів - державних облігацій внутрішньої державної позики України (військові облігації). Надання зазначених можливостей спричинить необхідність удосконалення механізмів обігу цих фінансових інструментів та способів захисту прав за цими електронними цінними паперами міноритарних володільців, якими є обмежене коло фізичних осіб – це тільки резиденти України. Для захисту прав мажоритарних володільців, якими можуть бути тільки юридичні особи, зокрема й нерезиденти, то для них будуть застосовуватися, в тому числі й засоби міжнародного приватного права. Тому виникає питання, які засоби захисту володільців електронних цінних паперів буде визначено пріоритетним у теорії цивільного права України та які проблеми правозастосування за українським новітнім законодавством треба буде вирішувати в найближчому майбутньому.

Список використаних джерел

1. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки : Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV, в редакції від 19.06.2020 р. № 738-IX. *Офіційний вісник України*. 2020. № 67. Ст. 2145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3480-15?find=1&text=%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%B3%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%97%1%97#HYPERLINK>.

2. Військова облігація – разом підтримуємо Збройні Сили України та державу. URL: <https://www.bdo.ua/en-gb/news-1/2022/military-bonds-we-support-the-armed-forces-of-ukraine-and-the-state-together>.

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення укладення угоди між Україною та Європейським Союзом про взаємне визнання кваліфікованих електронних довірчих послуг та імплементатії законодавства Європейського Союзу у сфері електронної

ідентифікації : Закон України від 01.12.2022 р. № 2801-IX. *Офіційний вісник України*. 2023. № 3 ст. 195.

4. Gesetz über elektronische Wertpapiere (eWpG) : vom 03.06.2021. Bundesministeriums der Justiz. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/ewpg/BJNR142310021.html>.

5. Ryan, R., Donohue, M. Securities on Blockchain. *Business Lawyer*. 2017. 73 (1). P. 85-108. URL: https://www.americanbar.org/content/dam/aba/publications/business_lawyer/2018/73_1/article-securities-blockchain-201801.pdf.

6. Uniform Commercial Code .URL: <https://www.law.cornell.edu/ucc>.

7. Мисенко О. Поява технології NFT, що є зареєстрованим у блокчейні цифровим сертифікатом, порушила питання: який саме об'єкт ідентифікує NFT, як цифровий сертифікат: URL: <https://blog.liga.net/user/amyisenko/article/47405>.

8. Андрійович Р., Іванівна Н., Романівна Н. Цифрові речі. Право України на шляху до широкого розуміння речі. *SCIENTIA*. 2022. URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/scientia/article/view/17852>.

9. Frankenfield J., Chavarria A., Reeves M. What Is a Digital Asset? URL: <https://www.investopedia.com/terms/d/digital-asset-framework.asp>.

10. What is Digital Law. URL: <https://www.igi-global.com/dictionary/digital-law/53561>.

11. Reference Model for an Open Archival Information System (OAIS) (ccsds.org). URL: <https://public.ccsds.org/Pubs/650x0m2.pdf>.

12. Frankenfield J., Chavarria A., Reeves M. What Is a Digital Asset? URL: <https://www.investopedia.com/terms/d/digital-asset-framework.asp>.

13. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 31. Ст. 1629. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110.

14. Про внесення змін та доповнень до Цивільного кодексу України, спрямованих на розширення кола об'єктів цивільних прав : проєкт Закону від 17.12.2021 р. № 6447. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73472.